



סילבוס

מבוא לעת החדשה המוקדמת 1500-1850 - 13043

תאריך עדכון אחרון 16-08-2018

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: היסטוריה של עם ישראל ויהדות זמננו

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): פרופ' אלי לדרהנדלר

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: eli.lederhendler@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: יום ד' 10:30 חדר 424 בניין יהדות זמננו

מורי הקורס:

פרופ אלי לדרהנדלר

תאור כללי של הקורס:

סקירת המגמות המרכזיות בתולדות היהודים מהמאה הט"ז ועד אמצע המאה הי"ט, בקהילות

העיקריות באירופה, המזרח התיכון, ואמריקה. נושאי הקורס מחולקים לפי: תהליכים ואירועים מרכזיים; גיאוגרפיה ומרחבים; דת וזרמים דתיים ביהדות דאז; מוסדות והנהגה; חיי היהודים תחת שלטונות באירופה הנוצרית וארצות האסלאם; אמנציפציה והמהפכות בצרפת ובאמריקה; מלחמות נפוליאון והשלכותיהן בנוגע למעמד היהודים; פרשת דמשק, קולוניאליזם מערבי בצפון אפריקה והמזרח התיכון; מהפכות 1848.

מטרות הקורס:

תיאור הקורס והנחיות כלליות:

הקורס הינו מבוא כללי להיסטוריה היהודית בעת החדשה המוקדמת, על שלל התמורות שחלו בחיי היהודים בעידן החדש. תמורות אלה יבדקו במרחבים ובסביבות תרבות שונים. מדובר בשינוי מעמדם האזרחי של היהודים; חיי הקהילה; שינוי דפוסי דת ותרבות. שאלות מפתח כגון אמנציפציה והתפלגות לזרמים דתיים יועלו לדיון, מגמות של הגירה והתיישבות, וכן סוגיות נבחרות בספרות ההיסטוריוגרפית הרלוונטית לתקופה.

תוצרי למידה

בסימום של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

תרגיל מסכם □ מורכב משני חלקים: א) שלושה דו"חות קריאה, על פריטי ביבליוגרפיה מתוך הקורס (חומר קריאה, כולל קריאת חובה וגם קריאת רשות ["קריאה להעשרה"] שמופיעה בשיעורים שונים); ב) חיבור על נושא רוחבי, של סמך רשימת שאלות שיוצגו לפניכם לקראת סוף הסמסטר. את הדוחות על קטעי הקריאה אפשר להכין תוך כדי הסמסטר, אך ההגשה שלהם תהיה ביחד עם הגשת החיבור. מועד אחרון להגשת כלל התרגיל: עד 31.1.2019. מסירת עבודות (והחזר עבודות): דרך מזכירות החוג להיסטוריה של עם ישראל ויהדות זמננו (חדר 4409 רוח).
3. Papers for this course may be written in either English or Hebrew.

דרישות נוכחות (%) :

75%

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

תכנית הקורס:

שיעור 1 17.10

קווי יסוד: מתי מתחילה העת החדשה, ומה כרוך בשאלה זו?

קריאת רקע (קריאה להעשרה -- מומלץ):

תולדות היהודים בארצות האסלאם, בעריכת ש. בר-אשר, י. ברנאי, י. טובי, כרך 1, חלק שני, מאת יעקב ברנאי: "היהודים באימפריה העות'מאנית", עמ' 73-102;

Robert Seltzer, Jewish People, Jewish Thought (Macmillan, 1980), chapter 10 (pp. 454-505).

שיעור 2 24.10

הפזורה של יוצאי ספרד ופורטוגל¹ יהודים, מומרים, ואנוסים
קריאה:

יוסף קפלן, "השיבה אל ההיסטוריה היהודית והכניסה המחודשת אל התודעה האירופאית: קווים לדמותם של הפזורה הספרית במערב בראשית העת החדשה", בתוך: הציונות והחזרה להיסטוריה, בעריכת ש. אייזנשטדט (הוצאת יד יצחק בן צבי, 1999), עמ' 195-210;
Jonathan Israel, "Jews and Crypto-Jews in the Atlantic World Systems, 1500-1800," In *Atlantic Diasporas*, ed. by Richard Kagan and Philip Morgan (Johns Hopkins University Press, 2009), pp. 3-17.

קריאה להעשרה:

Lionel Kochan, *The Making of Western Jewry 1600-1819* (Palgrave/Macmillan, 2004), pp. 28-43;
אברהם מלמד, "גילוי אמריקה בספרות היהודית במאות ה-16 וה-17", בתוך: בעקבות קולומבוס: אמריקה 1492-1992, בעריכת מירי אליאב-פלדון (מרכז זלמן שזר, 1996), עמ' 443-464.

שיעור 3 31.10

התפרצות רדיקלית משתי קצוות העולם היהודי-ספרדי: השבתאות מול שפינוזה
קריאה:

אסתר בנבסה ואהרון רודריג, יהודי ספרד בארצות הבלקן (מרכז שזר, 2001), עמ' 62-76;
Robert Seltzer, *Jewish People, Jewish Thought*, pp. 547-557.

שיעור 4 7.11

יהודי פולין לפני ואחרי גזירות ת"ח ות"ט (1648-1649)
קריאה:

יואל רבא, "גזרות ת"ח ות"ט: ההתרחשות ומשמעותה", בתוך קיום ושבר: יהודי פולין לדורותיהם בעריכת י. ברטל וי. גוטמן, (מרכז שזר, 1997), כרך 1, עמ' 179-191;
גרשון דוד הונדרט, "חיי היהודים בפולין-ליטא במאה ה-18" בתוך: קיום ושבר: יהודי פולין לדורותיהם, כרך 1, עורכים י. ברטל וי. גוטמן, עמ' 225-241.

קריאה להעשרה:

שמואל אטינגר, בין פולין לרוסיה (מוסד ביאליק ומרכז זלמן שזר, 1994), עמ' 174-185 ("ועד ארבע ארצות");
דוד אסף, "עולם התורה בפולין במאות הט"ז-ה"י", בתוך: קיום ושבר: יהודי פולין לדורותיהם בעריכת י. ברטל וי. גוטמן, (מרכז שזר, 1997), כרך 2, עמ' 69-111.

שיעור 5 14.11

מושגים במרחב ובסביבה
קריאה:

Lionel Kochan, *The Making of Western Jewry 1600-1819* (Palgrave/Macmillan, 2004), pp. 44-72.

קריאה להעשרה:

Benjamin Ravid, "All Ghettos Were Jewish Quarters, But Not All Jewish Quarters Were Ghettos," *Jewish Culture and History*, vol. 10, nos. 2-3: 5-24;
Andrea Schatz, "Detours in a Hidden Land: Samuel Romanelli's Masa Bearav," in *Jewish Studies at the Crossroads of Anthropology and History*, ed. Boustani et al (University of Pennsylvania, 2011), pp. 164-184.

שיעור 6 21.11

החסידות

קריאה:

גרשון דוד הונדרט, גאולה קטנה ומעט כבוד: החברה היהודית בפולין-ליטא במאה השמונה-עשרה, עמ' 139-164; 165-187; 188-211*.

קריאה להעשרה:

Mendel Piekartz, "Hasidism as a Socio-Religious Movement, on the Evidence of Devekut," in *Hasidism Reappraised*, ed. by Ada Rapoport-Albert (Littman Library, 1996), pp. 225-248.

[* כל קטע מתוך שלושת הקטעים בספרו של הונדרט מהווה יחידה שניתן לסכמה כדו"ח קריאה נפרד].

שיעור 7 28.11

ההשכלה, התודעה ההיסטורית החדשה, ומגמות ל"נירמול" היהודים

קריאה:

שמואל פיינר, השכלה והיסטוריה (מרכז שזר, 1995), קטע מהפרק הראשון, עמ' 21-76.

קריאה להעשרה:

Lionel Kochan, *The Making of Western Jewry 1600-1819* (Palgrave/Macmillan, 2004), pp. 231-249.

שיעור 8 5.12

שלהי המאה ה-18 (א): מהפכות באמריקה וצרפת

קריאה:

י. סרנה, היהדות באמריקה, פרקים 1-2 * [שווה שני דוחות קריאה, באורך כפול]; נמצא גם באתר הספרייה כמשאב אלקטרוני;

Mendes-Flohr and Reinhartz (eds.), *The Jew in the Modern World*, pp. 101-124.

קריאה להעשרה:

Lisa Moses Leff, *Sacred Bonds of Solidarity: The Rise of Jewish Internationalism in Nineteenth-Century France* (Stanford University Press, 2006), chap. 1.

שיעור 9 12.12

המשך דיון על שלהי המאה ה-18 (ב): חלוקות פולין והשלכותיה

קריאה:

גרשון בקון, פולין--פרקים בתולדות יהודי מזרח-אירופה ותרבותם, יחידה 8: "מפולין ל'מזרח אירופה'--יהודי מזרח אירופה לארצותיהם", הוצ' האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 13-22, 95-105; ישראל ברטל, "גיבורים או מוגי לב: יהודים בצבאותיה של פולין 1794-1863", בתוך: קיום ושבר, בעריכת י. ברטל וי. גוטמן (מרכז שזר, 1997), כרך 1, עמ' 353-368.

שיעור 10 19.12

האימפריה הרוסית, עד 1844

קריאה:

שמואל אטינגר, בין רוסיה לפולין (מוסד ביאליק ומרכז זלמן שזר, 1994), עמ' 217-233 ("היסודות והמגמות בעיצוב מדיניותו של השלטון הרוסי כלפי היהודים עם חלוקת פולין");

גרשון בקון, פולין--פרקים בתולדות יהודי מזרח-אירופה ותרבותם, יחידה 8: "מפולין ל'מזרח אירופה'--יהודי מזרח אירופה לארצותיהם", הוצ' האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 24-40.

קריאה להעשרה:

John Doyle Klier, *Russia Gathers Her Jews: The Origins of the 'Jewish Question' in Russia, 1772-1825* (Northern Illinois University Press, 1986), chapter 3, chapter 4.*

□ בכתיבת סיכום על פרקים אלה בספר של קליר, ניתן לסכם אותם בנפרד, או לשלב את שני הסיכומים יחד בדו"ח באורך כפול (שווה ערך שני דו"חות קריאה).

שיעור 11 26.12

יהודי ארצות האסלאם על סף עידן הקולוניאליזם

קריאה:

שלום בר-אשר, "היהודים באפריקה הצפונית ובמצרים", בתוך: תולדות היהודים בארצות האסלאם, כרך 1, עורכים ש. בר-אשר, י. ברנאי, י. טובי, עמ' 121-170 * [3 דו"חות קריאה]; או □ [הבחירה בידיכם]:

יוסף טובי, "המרכזים היהודיים באסיה", בתוך: תולדות היהודים בארצות האסלאם, כרך 1, עורכים ש. בר-אשר, י. ברנאי, י. טובי, עמ' 3-47 * [שווה 2 דו"חות קריאה].

קריאה להעשרה:

Susan G. Miller, et al., "Inscribing Minority Space in the Islamic City: The Jewish Quarter of Fez, 1438-1912," *Journal of the Society of Architectural Historians*, vol. 60, no. 3 (2001): 310-327.

שיעור 12 2.1.19

ראשיתה של תנועת הרפורמה ביהדות

קריאה:

מיכאל מאיר, בין מסורת לקדמה: תולדות התנועה הרפורמית ביהדות, פרק 1.

שיעור 13 9.1

המשגת ה"אורתודוקסיה": מפעל ההמשכיות והשמרנות

קריאה:

משה סמט, החדש אסור מן התורה: פרקים בתולדות האורתודוקסיה (ירושלים: מרכז דינור, האוני' העברית, כרמל, 2005), עמ' 14-32 -- שווה שני דו"חות קריאה (6 עמודים);

צבי זוהר, האירו פני המזרח (ת"א: הקיבוץ המאוחד, 2001), עמ' 19-38.

שיעור 14 16.1

סיכום

קריאה:

Robert Seltzer, *Jewish People, Jewish Thought* (Macmillan, 1980), chapter 11 ("The European State and the Jews, 1770-1880").

חומר חובה לקריאה:

תכנית הקורס:

שיעור 1 17.10

קווי יסוד: מתי מתחילה העת החדשה, ומה כרוך בשאלה זו? קריאת רקע (קריאה להעשרה -- מומלץ):

תולדות היהודים בארצות האסלאם, בעריכת ש. בר-אשר, י. ברנאי, וי. טובי, כרך 1, חלק שני, מאת יעקב ברנאי: "היהודים באימפריה העות'מאנית", עמ' 73-102;
Robert Seltzer, *Jewish People, Jewish Thought* (Macmillan, 1980), chapter 10 (pp. 454-505).

שיעור 2 24.10

הפזורה של יוצאי ספרד ופורטוגל¹ היהודים, מומרים, ואנוסים
קריאה:

יוסף קפלן, "השיבה אל ההיסטוריה היהודית והכניסה המחודשת אל התודעה האירופאית: קווים לדמותם של הפזורה הספרית במערב בראשית העת החדשה", בתוך: הציונות והחזרה להיסטוריה, בעריכת ש. אייזנשטדט (הוצאת יד יצחק בן צבי, 1999), עמ' 195-210;
Jonathan Israel, "Jews and Crypto-Jews in the Atlantic World Systems, 1500-1800," In *Atlantic Diasporas*, ed. by Richard Kagan and Philip Morgan (Johns Hopkins University Press, 2009), pp. 3-17.

קריאה להעשרה:

Lionel Kochan, *The Making of Western Jewry 1600-1819* (Palgrave/Macmillan, 2004), pp. 28-43;
אברהם מלמד, "גילוי אמריקה בספרות היהודית במאות ה-16 וה-17", בתוך: בעקבות קולומבוס: אמריקה 1492-1992, בעריכת מירי אליאב-פלדון (מרכז זלמן שזר, 1996), עמ' 443-464.

שיעור 3 31.10

התפרצות רדיקלית משתי קצוות העולם היהודי-ספרדי: השבתאות מול שפינוזה
קריאה:

אסתר בנבסה ואהרון רודריג, יהודי ספרד בארצות הבלקן (מרכז שזר, 2001), עמ' 62-76;
Robert Seltzer, *Jewish People, Jewish Thought*, pp. 547-557.

שיעור 4 7.11

יהודי פולין לפני ואחרי גזירות ת"ח ות"ט (1648-1649)
קריאה:

יואל רבא, "גזרות ת"ח ות"ט: ההתרחשויות ומשמעותן", בתוך קיום ושבר: יהודי פולין לדורותיהם בעריכת י. ברטל וי. גוטמן, (מרכז שזר, 1997), כרך 1, עמ' 179-191;
גרשון דוד הונדרט, "חיי היהודים בפולין-ליטא במאה ה-18" בתוך: קיום ושבר: יהודי פולין לדורותיהם, כרך 1, עורכים י. ברטל וי. גוטמן, עמ' 225-241.

קריאה להעשרה:

שמואל אטינגר, בין פולין לרוסיה (מוסד ביאליק ומרכז זלמן שזר, 1994), עמ' 174-185 ("ועד ארבע ארצות");
דוד אסף, "עולם התורה בפולין במאות הט"ז-הי"ז", בתוך: קיום ושבר: יהודי פולין לדורותיהם בעריכת י. ברטל וי. גוטמן, (מרכז שזר, 1997), כרך 2, עמ' 69-111.

שיעור 5 14.11

מושגים במרחב ובסביבה
קריאה:

Lionel Kochan, *The Making of Western Jewry 1600-1819* (Palgrave/Macmillan, 2004), pp. 44-72.

קריאה להעשרה:

Benjamin Ravid, "All Ghettos Were Jewish Quarters, But Not All Jewish Quarters

Were Ghettos," *Jewish Culture and History*, vol. 10, nos. 2-3: 5-24;
Andrea Schatz, "Detours in a Hidden Land: Samuel Romanelli's Masa Bearav," in
Jewish Studies at the Crossroads of Anthropology and History, ed. Boustani et al
(University of Pennsylvania, 2011), pp. 164-184.

שיעור 6 21.11

החסידות

קריאה:

גרשון דוד הונדרט, גאולה קטנה ומעט כבוד: החברה היהודית בפולין-ליטא במאה השמונה-עשרה,
עמ' 164-139; 187-165; 211-188*.

קריאה להעשרה:

Mendel Piekartz, "Hasidism as a Socio-Religious Movement, on the Evidence of
Devekut," in *Hasidism Reappraised*, ed. by Ada Rapoport-Albert (Littman Library,
1996), pp. 225-248.

[* כל קטע מתוך שלושת הקטעים בספרו של הונדרט מהווה יחידה שניתן לסכמה כדו"ח קריאה
נפרד].

שיעור 7 28.11

ההשכלה, התודעה ההיסטורית החדשה, ומגמות ל"נירמול" היהודים

קריאה:

שמואל פיינר, השכלה והיסטוריה (מרכז שזר, 1995), קטע מהפרק הראשון, עמ' 76-21.

קריאה להעשרה:

Lionel Kochan, *The Making of Western Jewry 1600-1819* (Palgrave/Macmillan,
2004), pp. 231-249.

שיעור 8 5.12

שלהי המאה ה-18 (א): מהפכות באמריקה וצרפת

קריאה:

י. סרנה, היהדות באמריקה, פרקים 1-2 * [שווה שני דוחות קריאה, באורך כפול]; נמצא גם באתר
הספרייה כמשאב אלקטרוני;

Mendes-Flohr and Reinhartz (eds.), *The Jew in the Modern World*, pp. 101-124.

קריאה להעשרה:

Lisa Moses Leff, *Sacred Bonds of Solidarity: The Rise of Jewish Internationalism in
Nineteenth-Century France* (Stanford University Press, 2006), chap. 1.

שיעור 9 12.12

המשך דיון על שלהי המאה ה-18 (ב): חלוקות פולין והשלכותיה

קריאה:

גרשון בקון, פולין--פרקים בתולדות יהודי מזרח-אירופה ותרבותם, יחידה 8: "מפולין ל'מזרח
אירופה'--יהודי מזרח אירופה לארצותיהם", הוצ' האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 13-22, 105-95;
ישראל ברטל, "גיבורים או מוגי לב: יהודים בצבאותיה של פולין 1863-1794", בתוך: קיום ושבר,
בעריכת י. ברטל וי. גוטמן (מרכז שזר, 1997), כרך 1, עמ' 368-353.

שיעור 10 19.12

האימפריה הרוסית, עד 1844

קריאה:

שמואל אטינגר, בין רוסיה לפולין (מוסד ביאליק ומרכז זלמן שזר, 1994), עמ' 233-217 ("היסודות

והמגמות בעיצוב מדיניותו של השלטון הרוסי כלפי היהודים עם חלוקת פולין");
גרשון בקון, פולין--פרקים בתולדות יהודי מזרח-אירופה ותרבותם, יחידה 8: "מפולין ל'מזרח
אירופה'--יהודי מזרח אירופה לארצותיהם", הוצ' האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 24-40.

קריאה להעשרה:

John Doyle Klier, *Russia Gathers Her Jews: The Origins of the 'Jewish Question' in Russia, 1772-1825* (Northern Illinois University Press, 1986), chapter 3, chapter 4.*
□ בכתיבת סיכום על פרקים אלה בספר של קליר, ניתן לסכם אותם בנפרד, או לשלב את שני
הסיכומים יחד בדו"ח באורך כפול (שווה ערך שני דו"חות קריאה).

שיעור 11 26.12

יהודי ארצות האסלאם על סף עידן הקולוניאליזם

קריאה:

שלום בר-אשר, "היהודים באפריקה הצפונית ובמצרים", בתוך: תולדות היהודים בארצות האסלאם,
כרך 1, עורכים ש. בר-אשר, י. ברנאי, י. טובי, עמ' 121-170 * [3 דו"חות קריאה];
או □ [הבחירה בידיכם]:
יוסף טובי, "המרכזים היהודיים באסיה", בתוך: תולדות היהודים בארצות האסלאם, כרך 1, עורכים ש.
בר-אשר, י. ברנאי, י. טובי, עמ' 3-47 * [שווה 2 דו"חות קריאה].

קריאה להעשרה:

Susan G. Miller, et al., "Inscribing Minority Space in the Islamic City: The Jewish Quarter of Fez, 1438-1912," *Journal of the Society of Architectural Historians*, vol. 60, no. 3 (2001): 310-327.

שיעור 12 2.1.19

ראשיתה של תנועת הרפורמה ביהדות

קריאה:

מיכאל מאיר, בין מסורת לקדמה: תולדות התנועה הרפורמית ביהדות, פרק 1.

שיעור 13 9.1

המשגת ה"אורתודוקסיה": מפעל ההמשכיות והשמרנות

קריאה:

משה סמט, החדש אסור מן התורה: פרקים בתולדות האורתודוקסיה (ירושלים: מרכז דינור, האוני'
העברית, כרמל, 2005), עמ' 14-32 -- שווה שני דו"חות קריאה (6 עמודים);

צבי זוהר, האירו פני המזרח (ת"א: הקיבוץ המאוחד, 2001), עמ' 19-38.

שיעור 14 16.1

סיכום

קריאה:

Robert Seltzer, *Jewish People, Jewish Thought* (Macmillan, 1980), chapter 11 ("The European State and the Jews, 1770-1880").

חומר לקריאה נוספת:
כנ"ל

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :
מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %
הרצאה 0 %
השתתפות 0 %
הגשת עבודה 100 %
הגשת תרגילים 0 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות:

כל חריגה בזמן הגשת העבודות חייבת להיות מאושרת מראש באי-מייל □ זאת אומרת, לפחות 48 שעות לפני מועד ההגשה; כל בקשה כזאת מחייבת הסבר מנומק של נסיבות העיכוב [כגון שרות מילואים או מצב בריאותי אישי או משפחתי (מגובה באסמכתא) או אירוע מסוג אחר שמגביל באופן אובייקטיבי את האפשרות להגיש את המטלה בזמן. רק באישור המרצה, ייקבע תאריך חדש להגשת העבודה לפי הנסיבות ולפי כללי האוניברסיטה; (ב) בקשה שאין בה גורם בלתי נמנע מהותי ומכריע לא תתקבל כנימוק סביר לדחיית מועד ההגשה.

חומר הקריאה לקורס:

כל החומר הנדרש לקריאה יועלה לאתר הקורס ב"מודל", למעט פריטים שיש גישה אליהם במאגרים האלקטרוניים של הספרייה (אלה מסומנים כך ברשימה כדלקמן), ולמעט כמה מהפריטים המוגדרים בתור "קריאת העשרה". (פריטים אלה נמצאים לרשותכם בספרייה).